

Sprawozdanie z VIII edycji konkursu „Nasi sąsiedzi – Żydzi” (2020)

Konkurs „Nasi sąsiedzi – Żydzi” odbywa się nieprzerwanie od roku 2013, docierając do coraz większej liczby uczniów, którzy podejmują się uczestnictwa w nim. Początkowo stanowił on inicjatywę regionalną, skierowaną do dzieci i młodzieży województwa świętokrzyskiego, jednak tegoroczna edycja była już trzecią ogólnopolską. W ramach Konkursu uczniowie samodzielnie przygotowują prace (plastyczne, nagrania, wywiady, filmy), które powstają w toku ich własnych, samodzielnych badań, często prowadzonych w terenie. Główną ideą Konkursu jest oczywiście popularyzowanie wśród młodzieży wiedzy na temat wspólnej historii Żydów i Polaków, a poprzez skupienie na tym wieloaspektowym temacie realizuje on kilka bardzo istotnych założeń.

Młodzież biorąca udział w Konkursie samodzielnie prowadzi kwerendę i zdobywa wiedzę, która zostaje utrwalona w postaci pracy konkursowej. Studiując dzieje Żydów w danym regionie – najczęściej własnej miejscowości czy powiecie – uczniowie automatycznie poznają spory wycinek historii danego obszaru. Daje im to okazję do przekonania się, że nabywanie wiedzy o przeszłości wcale nie ogranicza się do przymusowego siedzenia w szkolnej ławie. Już w dwudziestolecie międzywojennym wiele pisano o wartości nauczania historii regionalnej, zatem Konkurs realizuje ideę obecną w edukacji historycznej od niemal stu lat i dziś aktualną jak nigdy wcześniej, dzięki wyjściu naprzeciw zmieniającym się potrzebom poznawczym młodzieży.

Konkurs popularyzuje wiedzę na temat funkcjonowania społeczności żydowskiej i jej charakterystycznych sztetli. Przed II wojną światową w wielu miejscach Polski świadomość sąsiedztwa starozakonnych i przynajmniej części ich zwyczajów była składnikiem codzienności. Dzisiaj młodzież postrzega Żydów inaczej. Zatarła się już świadomość zetknięcia i przenikania się dwóch kultur. Samodzielne i żywe poprzez własne, aktywne uczestnictwo zetknięcie z kulturą żydowską pozwala poznać nie tylko różnice, ale również podobieństwa pomiędzy sposobem życia przedstawicieli dwóch narodów. Prowadzi do pozytywnej zmiany pojęć i nastawienia do ludzi, którzy przez setki lat byli naszymi sąsiadami i integralną częścią lokalnej kultury. Wiele miejsc, budowli, elementów krajobrazu zaginęło bezpowrotnie, jednak część jeszcze istnieje, często zrujnowanych, zapuszczonych, zaniedbanych. Konkurs „Nasi sąsiedzi – Żydzi”, mobilizując swoich

uczestników do poszukiwania wiedzy, niemal automatycznie naprowadza ich na materialne pamiątki pozostałe po Żydach, czasem w najbliższej okolicy, których obecności i dziejów, żydowskiego pochodzenia, młodzież nie jest czasem świadoma. Zachęca to do odmiennego spojrzenia na otoczenie, prowadzi do zrozumienia i pogłębienia wiedzy na temat historii i znaczenia elementów krajobrazu, które mają potencjał do tego, aby spełnić funkcję miejsc pamięci.

Wszystkie wyżej opisane cele znajdują dodatkowy wspólny mianownik w postaci nauki krytycznego, obiektywnego podejścia do informacji i ich źródeł. Uczestnicy Konkursu, zbierając wiedzę z różnych źródeł, mają okazję porównywać ze sobą czasem zupełnie odmienne informacje, przekonać się, jak te podobne do siebie uzupełniają się i wzmacniają nawzajem oraz dotknąć prawdziwej pracy historyka – poszukiwacza wiedzy i prawdy.

Pomimo utrudnień, jakie powoduje pandemia, w roku 2020 konkurs „Nasi sąsiedzi – Żydzi” organizowany przez Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach (UJK), Gminę Chmielnik oraz Kuratorium Oświaty w Kielcach, a realizowany przez Ośrodek Edukacyjno-Muzealny „Świętokrzyski Sztetl” i Instytut Historii UJK, pod honorowym patronatem Instytutu Pamięci Narodowej Delegatura w Kielcach, odbył się, choć trzeba przyznać, że w nieco okrojonej odsłonie. Tegoroczna, ósma edycja przyniosła – ze zrozumiałych przyczyn – wyraźnie mniejszy niż w latach poprzednich plon prac nadesłanych do komisji oceniającej. Należy jednak podkreślić, że pomimo niesprzyjających warunków uczniowie z różnych regionów Polski wykazali się kreatywnością i determinacją w poszukiwaniu źródeł wiedzy oraz realizowaniu własnych prac.

Komisja Konkursowa, do której powołani zostali: Agnieszka Dziarmaga (Ośrodek Edukacyjno-Muzealny „Świętokrzyski Sztetl”) – przewodnicząca, dr hab. Edyta Majcher-Ociesa (Instytut Historii UJK) – wiceprzewodnicząca, dr Dorota Koczwańska-Kalita (Instytut Pamięci Narodowej, Delegatura w Kielcach), Krzysztof Myśliński (Muzeum Historii Kielc), Łukasz Maj (Kuratorium Oświaty w Kielcach), dr Marek Maciągowski (Ośrodek Myśli Patriotycznej i Obywatelskiej), Lidia Pasich (Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach), Joanna Burlikowska (Zespół Państwowych Szkół Plastycznych im. Józefa Szermentowskiego w Kielcach), Wiesława Rutkowska (Archiwum Państwowe w Kielcach), Sławomir Mazur (TVP Kielce) oraz Tomasz Świętkowski (Studenckie Koło Naukowe „Judaica” przy UJK) – sekretarz; zebrała się 20 sierpnia 2020 r. w budynku Muzeum Historii Kielc. Oceniono 14 prac plastycznych nadesłanych przez uczniów szkół podstawowych oraz 2 filmy przesłane przez uczniów szkół ponadpodstawowych. Laureatami konkursu zostali:

Prace plastyczne:

- Miejsce pierwsze: Oliwia Ryczek z Żywca za pracę „O pewnej galicyjskiej synagodze”.

- Miejsce drugie, ex equo: Klara Nowak z Leżajska (praca „Nasi sąsiedzi Żydzi”) oraz Julia Niemiec z Żywca (praca „Kirkut Zabłocki – pragniemy pamiętać”).
- Miejsce trzecie: Barbara Plutecka z Kielc za pracę „Synagoga w Pilźnie”.
- Wyróżnienie dla Jakuba Jaroszyka z miejscowości Szamotuły za pracę „Śladami szamotulskich Żydów”.

W kategorii filmów:

- Miejsce drugie: Paula Rowińska z Dąbrowy Białostockiej za film „Dąbrowscy Żydzi”.
- Miejsce trzecie: Jakub Muskus z Rzeszowa za film „Pamięć zachowana w kamieniu”.

Trzeba podkreślić, że na adres OEM „Świętokrzyski Sztetl” przyszło wiele korespondencji opisującej problemy, z jakimi borykali się uczniowie chcący zrealizować i przesłać pracę, a niemogący tego zrobić z powodu zamknięcia instytucji czy odwoływania wcześniej umówionych wywiadów.

Nagrody dla uczestników tegorocznej edycji konkursu ufundowali: Adam Jarubas – poseł do Parlamentu Europejskiego, Mariusz Hochel – Kopalnia Granitu Kamienna Góra – Celiny Sp. z o.o., Kuratorium Oświaty w Kielcach, Gospodarstwo Rolne Ferma Trzody w Śladkowie Dużym, Nadleśnictwo Chmielnik oraz przedstawiciel społeczności żydowskiej. Tegoroczne rozdanie nagród nastąpiło 6 października, podczas IX Spotkań z Kinem o Żydowskich Wątkach im. Andrzeja Kozieli.

TOMASZ ŚWIĄTKOWSKI

doktorant, Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach